

Riksantikvaren
Kulturminneavdelingen
Seksjon for kulturmiljø og arkeologi
Postboks 8196 Dep
0034 Oslo

Deres ref.

Vår ref.

Dato

2017/2783-SØD

3.3.2017

**BYGGING BYBANE I BERGEN STREKNING SENTRUM-FYLLINGSDALEN VED
GÅRDEN ÅRSTAD GNR. 163, BNR, 66 OG 70 HORDALAND KOMMUNE.
TILRÅDNING.**

Vi viser til søknad om dispensasjon etter kulturminnelovens § 8,4. ledd fremmet av Hordaland fylkeskommune i samband med områderegeringsplan for bybane Sentrum – Fyllingsdalen. Søknaden er sendt til Riksantikvaren i brev datert den 17.2.2017 med kopi til Universitetsmuseet i Bergen.

Tidligere saksgang

Bakgrunn for saken er en fremlagt områderegeringsplan for Bybane Sentrum - Fyllingsdalen. Bergen kommune la ut planen for offentlig ettersyn i perioden 7.1.- 21.2.2017. Planen baserer sig på et vedtak fra bystyret i Bergen fra 2010 «*Fremtidig bybanenett i Bergensområdet*». Den aktuelle strekning fra Sentrum til Fyllingsdalen er byggetrinn 4 i denne plan.

Bergen kommune varslet oppstart av arbeidet med reguleringsplan for den aktuelle delstrekning pr. brev den 27.11.2014 uten noe klart trasé valg. Hordaland fylkeskommune fremmet i et brev datert den 3.2.2015 uttale til planen. I 2016 innsnevret Bergen kommune planområdet og den ble fremlagt for Fylkeskonservatoren og Bergen Sjøfartsmuseum. Det ble da varslet behov for arkeologiske registreringsundersøkelser både på land og sjø arealer. Bergen kommune godkjente den 27.10.2016 kostnader og den arkeologiske registreringsundersøkelse ble gjennomført i perioden 7.11.- 1.12.2016. Det ble da påvist en enkel kulturminnelokalitet (Askeladden ID nr. 224929).

Søknad om dispensasjon fra kulturminneloven § 8.4 ble sendt fra Hordaland fylkeskommune datert den 17.2.2017 til Riksantikvaren med kopi til Universitetsmuseet i Bergen på vegne av tiltakshaver Bergen kommune.

Telefon 55580000
postmottak@uib.no
Internett www.uib.no
Org no. 874 789 542

Universitetsmuseet i Bergen,
Fornminneseksjonen
Telefon 55582946
Telefaks 55589178
post@sfyk.uib.no

Postadresse
Universitetsmuseet i
Bergen,
Fornminneseksjonen
Postboks 7800
5020 Bergen

Besøksadresse
J.Frielesgt. 1
Bergen

Saksbehandler
Søren Diinhoff
55583145

Beskrivelse av fornminnene

Planarealet ved Fløen parsellhage og Fløenbakken ble registrert ved ni søkesjakter (Fig. 4: 1-9). I seks av disse (1-3, 5 og 7-8) ble det påvist spor etter forhistorisk dyrking og i tre sjakter (1, 8 og 9) ble det avdekt i alt seks kokegroper. Funnene ligger i planområdet østlige del inn mot og på foten av skråningen Fløenbakken.

På bakgrunn av de oppnådde resultat ble lokaliteten Askeladden ID nr. 224929 på 2940 m² definert. I seks sjakter ble det påvist djupe flerfasete dyrkingslag mellom atskillige stratifiserte lag. I profilen i sjakt 3 kunne der ses hele 14 lag. Det er i sjaktene tale komplisert stratigrafi med mange vekslende dyrkingslag og erosionslag. Deler av arealene er gjennomskåret av drenerør og grøfter.

Eldste dateringer fra sen neolitikum. Dette tidligste jordbruk ble radiologisk datert i sjakt 1 lag 13) (Beta-454225; BP 3760 +/- 30 (cal. BC 2195, 2165 og 2150)) i sjakt 7 ved lag 10) (Beta-454233; BP 3580 +/- 30 (cal. BC 1930)) og lag 12) (Beta-454234; BP 3660 +/- 30 (cal. BC 2030)).

Fire dateringer foreligger fra bronsealder. Eldre bronsealder er truffet i to sjakter. Det er ved lag 3 i sjakt 9 (Beta-454230; BP 3040 +/- 30 (cal. BC 1280)) og lagene 5 og 7 i sjakt 7 (Beta-454231; BP 3030 +/- 30 (cal. BC 1265)) lag 7) og (Beta-454232; BP 3100 +/- 30 (cal. BC 1395)). Yngre bronsealder ble påvist ved lag 6 i sjakt 3 (Beta-454227; BP 2510 +/- 30 (cal. BC 760 og 675)).

Dyrking i eldre jernalder ble funnet to steder. Det er lag 5) i sjakt 1 der kunne dateres til førromersk jernalder (Beta-454226; BP 2260 +/- 30 (cal. BC 370)) og et dyrkingslag 2) i sjakt 8 fra folkevandringstid (Beta-454228; BP 1620 +/- 30 (cal. AD 420)).

Det ble i alt påvist seks kokegroper. En av disse ble radiologisk datert. Det er kokegropen S6 som i sjakt 9 kunne dateres til overgangen mellom førromersk jernalder og romertid (Beta-454229; BP 2020 +/- 30 (cal. BC 40, 5 og 0)). Oppe i sjakt 8 lå en kokegrop i lag 2 og dette lag er datert til folkevandringstid og anlegget har trolig en datering til samme tid eller kort etter.

De omsøkte kulturminner

Den arkeologiske registreringsundersøkelse ved Fløenbakken har vist omfattende dyrkingsspor fra et langt tidsrom. Eldste dateringer finnes fra midten av sen neolitikum og dyrkingen strekker seg minimum frem til folkevandringstid en periode på mer enn to tusende år. Lokaliteten rommer åkrer som gitt har hørt til en gårdsbebyggelse lokalisert oppe på flaten nordøst for lokaliteten, der oppe hvor gården Alrekstad lå og fra det område hvor vi har andre spredte spor etter gårdsbebyggelse.

På flaten foran dyrkingslagene er det påvist kokegroper. En av disse lå djupt og kunne dateres til førromersk jernalder, en anden kunne stratigrafisk dateres til folkevandringstid. De fleste kokegroper daterer sig til perioden sen romertid og folkevandringstid men de finnes også både tidligere og senere.

Kokegroper er allment forekommende på forskjellige forhistoriske lokaliteter. De er jordovne som har tilberedt kjøttmat. Tilberedning av mat har naturligvis vært stor del av det daglige liv i forhistorien men det er ikke således at kokegropene har vært brukt i det daglige. Vi finner ganske vist ofte mange av disse men da de kun har vært brukt en gang og ligger i

områder med lang kontinuitet så er det tale om blot noen få anlegg pr. år på plassenes levetid. Tilberedning av kjøttmat i kokegroper var altså ikke en daglig foreteelse men hørte til de få årlige unntakelser. Vi finner dem på boplass områder hvor de kan ha vært en del av det profane liv på gården men vi finner dem også samlet i felt på isolerte områder. De ligger da ofte mange i en konsentrasjon på en høyning omgitt av våtområde eller på små terrasser med utsyn ut over vann. Disse felter tolker vi som rituelle offerplasser med funksjon i den førkristne kult. Det var på disse rituelle plasser at viktige årlige ritualer ble gjennomført og at de rituelle måltider ble tilberedte for de religiøse fester som var en del av den germanske ritus.

Det er ennå uvisst hvor mange av kokegropene på Fløenbakken der er samtidige og hvor mange det vil kunne finnes ut over flaten. Dermed er det også usikkert om man kan tolke anleggene som en del av en rituell plass. Plasseringen på en terrasse med utsyn over vann (Møllendalselven og Store Lundegårdsvannet) er korrekt og de ligger også isolert litt vekk fra bosetningsområdet oppe mod nordøst. Den seneste datering av dyrkingslag er fra folkevandringstid og i toppen av det lag ligger en kokegrop. Det kan tolkes således at bruken av arealet endres i folkevandringstid. Fra å være dyrket mark anvendes det deretter i en periode som offerplass med kokegropfelt. Det er dog en ennå antatt tolkning.

Fylkeskommunens tilråding

Fylkeskommunen vurderer at de påviste kulturspor ved Fløenbakken har stor kulturhistorisk verdi. Hverken kokegroper eller dyrkingslag er sjeldne funntyper men som de er lokalisert her i Bergen by og ikke minst ved den gamle kongsgård Alrekstad er det funn av stor betydning for forståelsen av opphavet til kongsgården og dermed til byen Bergen.

Fylkeskommunen erkjenner at bygging av bybane delstrekningen mellom Sentrum og Fyllingsdalen har stor samfunnsmessig verdi og Bergen kommune har vurdert og undersøkt fler alternative plasseringer. Denne trasé synes å være den beste.

Hordaland fylkeskommune tilrår derfor frigivning av lokaliteten unner forutsetning av det forut utføres arkeologisk frigivningsundersøkelser for sikring av de lokalitetens arkeologiske verdier.

Vår vurdering av omsøkte kulturminners kilde- og dokumentasjonsverdi

På lokaliteten Askeladden ID nr. 224929 er det bevart omfattende, djupe og godt bevarte dyrkingslag med både høy alder og lang kontinuitet. Lokaliteten gir derfor en enestående mulighet for å belyse det tidlige jordbruket i Bergens området. Det arkeologiske og botaniske arbeidet med lokaliteten skal søke å belyse denne problemstilling og etablere ny viktig viten derom. Vi har i dag ingen undersøkelser av det tidligste jordbruk i Bergens området.

De påviste kokegroper kan indikere tilstedeværelsen av et kokegropfelt og en rituell plass med førkristen rituell praksis. Dette er en religiøs praksis museet har påvist på andre lokaliteter på Vestlandet men som ennå ikke er påvist i Bergens området.

Den forhistoriske aktivitet på Fløenbakken ligger tett opp til området hvor kongsgården Alrekstad lå. Det er den gård som i tidlig middelalder er opphavet til byen Bergen. Området ved Årstad som gården hedder i dag har vist fler spor etter denne sentrale gård og med funnene fra Fløen kan dens historie nu trekkes tilbake i tid til perioden for jordbrukets innførelse på Vestlandet. For byen Bergen sin selvforståelse har dette stor betydning at man indirekte kan skrive sin opprinnelse langt tilbake. Denne historie skal være et sidemål ved utgravningene.

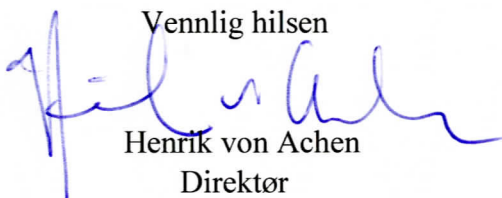
Vår tilrådning

På bakgrunn av foregående vurderinger av de omsøkte kulturminner blir vår konklusjon som følger:

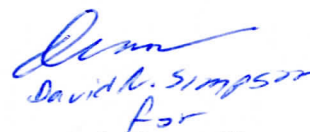
Universitetsmuseet i Bergen, Fornminneseksjonen, støtter Hordaland fylkeskommunes vurdering av saken og tilrår dispensasjon fra Lov om kulturminner § 8.4 ledd for Askeladden Id. nr. 224929 med vilkår om en forutgående arkeologisk undersøkelse.

Fornminneseksjonen oversender herved forslag til prosjektplan og forslag til budsjett.

Vennlig hilsen

Henrik von Achen
Direktør

for
Asle Bruen Olsen
Seksjonsleder

Vedl.: - prosjektplan
- budsjett

Kopi: Kultur og idrettsavdelinga, Hordaland Agnes Mowinckels gate 5, Postboks 7900, 5020 Bergen